

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้คำนึงถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นภาคบริการที่สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงกำหนดให้การท่องเที่ยวจัดอยู่ในยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน โดยการปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนพื้นฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค บนฐานการสร้างความแตกต่างและความชำนาญเฉพาะ ด้านของบริการที่สำคัญได้แก่ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก ธุรกิจบริการทางการเงิน ธุรกิจบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศธุรกิจ การก่อสร้างและธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น (สำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร. ออนไลน์. 2555) โดยมีเนื้อสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ฟื้นฟู พัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานในเชิงกลุ่มพื้นที่ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างสินค้าท่องเที่ยวใหม่ๆ แก่ธุรกิจการท่องเที่ยวไทย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดท่องเที่ยวโลก

2. ส่งเสริมการลงทุน พัฒนาธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อรองรับตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจศูนย์ประชุมและการแสดงสินค้า การพำนักระยะยาว การจับจ่ายและเลือกซื้อสินค้า สินค้าโอท็อป และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น

3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของธุรกิจและบริการที่มีศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับน่าเชื่อถือ และตอบสนองความต้องการของตลาดโลก รวมทั้งเพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีภาคบริการ บนฐานความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยเฉพาะธุรกิจบริการที่มีศักยภาพในการดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการในประเทศ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการด้านสุขภาพ และธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

4. ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวและลูกค้าธุรกิจบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาสถานะตลาดเดิม และขยายตลาดใหม่ๆ ที่มีคุณภาพ เช่น ตลาดรัสเซียและกลุ่มประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของรัสเซีย ตลาดตะวันออกกลาง และตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดร่วมกัน

5. พัฒนาปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมเพื่อการเข้าถึงและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว มาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการปรับปรุงกฎระเบียบข้อกฎหมาย การพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการ

รัฐบาลได้มีนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง มีระบบบริหารจัดการที่ดีมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มการจ้างงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รวมถึงวิถีชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน รวมถึงประสานความร่วมมือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขีดความสามารถ ในการจัดบริการสาธารณะและเพิ่มรายได้ของตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อวางรากฐานระบบเศรษฐกิจและสังคมระยะยาว ทำให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดมาตรฐานและการให้บริการในด้านสาธารณะมีความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มุ่งเน้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยผสมผสานการศึกษาทั้ง 3 ระบบเข้าด้วยกัน คือการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เพื่อให้คนไทยสามารถพัฒนาชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการจัดการศึกษา 3 ประการ คือ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

การจัดการการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง สภาพการณ์การเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มี 4 องค์ประกอบ (ทิสนา แจมมณี, 2553 : 220 - 221) ดังนี้ คือ 1) รูปแบบจะนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้ 2) โครงสร้างและรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้ 3) รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการความคิดรวบยอดและความสัมพันธ์ รวมทั้งขยายขอบเขตการสืบเสาะความรู้ 4) รูปแบบจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

ส่วนความสัมพันธ์ของตำบลบางกะจะที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย เริ่มตั้งแต่สมัยหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 หัวเมืองตะวันออกแห่งนี้ก็มีชื่อเสียงโด่งดังจนได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์

ด้วยเป็นฐานกำลังสำคัญที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ เนื่องจากเมืองนี้มีพิพพันธ์ัญญาหารสมบูรณ์ ไม่ได้รับความบอบช้ำจากสงคราม และยังเป็นแหล่งชุมชนชาวจีนแต่จีวซึ่งเป็นคนเชื้อสายเดียวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงเลือกเมืองจันทบุรีเป็นที่รวบรวมกำลังพลและเสบียงอาหาร แล้วรวบรวมพลไปช่วงชิงกรุงศรีอยุธยาคืนจากพม่า ช่วงต้นรัตนโกสินทร์จันทบุรีมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านและหัวเมืองการค้า เพราะตั้งอยู่ปากอ่าว สะดวกแก่การค้าติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าจันทบุรีมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ หากข้าศึกล่วงล้ำมาจะเข้าถึงกรุงเทพมหานครได้ง่าย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองจันทบุรีขึ้นใหม่ที่บ้านเนินวงพร้อมสร้างป้อมรอบไว้สองป้อม แต่ก็ไม่มีศึกสงครามเกิดขึ้นแต่อย่างใด ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองกลับไปยังบ้านลุ่มเช่นเดิม ในรัชกาลเดียวกันนี้ จันทบุรีได้ตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากฝรั่งเศสเข้ายึดครองญวนและเขมรแล้วอ้างสิทธิเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงของไทย จึงเกิดกรณีพิพาทขึ้น ฝรั่งเศสได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ไทยยกดินแดนดังกล่าวให้แก่ฝรั่งเศส และให้เสียเงินค่าปรับจำนวน 2 ล้านฟรังก์ โดยเข้ายึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นประกันระหว่างปี พ.ศ.2436-พ.ศ.2447 เมื่อไทยปฏิบัติตามสัญญา ฝรั่งเศสจึงยอมถอนทหารออกไป ต่อมาในปี พ.ศ.2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออก คือ จันทบุรี ระยอง ตราด เป็นมณฑลจันทบุรี ครั้นปี พ.ศ.2476 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทางรัฐบาลได้ยกเลิกระบบมณฑลเทศาภิบาลและจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ จันทบุรีจึงมีฐานะเป็นจังหวัดนับแต่นั้นมา (กฤษกร วงศ์กรวุฒิ และจารุภัทร วิมุตเศรษฐ์. 2549 : 47 - 50)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ปรากฏในยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรีได้กล่าวไว้ใน กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว กล่าวไว้ว่า จังหวัดจันทบุรีที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ฯลฯ การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยวและการตลาดควบคู่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการตลาด ในสภาวะที่มีการแข่งขันแย่งชิงลูกค้าที่มีศักยภาพ ได้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องรักษากลุ่มตลาดเดิมและดำเนินการตลาดในเชิงรุกเพื่อนำเสนอสินค้าและบริการของจังหวัดที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ลูกค้าภายในประเทศ ยังจัดเป็นตลาดกลุ่มเป้าหมายหลักของจังหวัด ซึ่งรับข้อมูลข่าวสารที่จะมีผลต่อการรับรู้สินค้า บริการและภาพลักษณ์ที่ดี ในการกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวและการซื้อสินค้าและบริการ ทั้งในระดับจังหวัดและภูมิภาค เป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ภาคประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเอาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น โดยชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบการเรียนรู้ ตลอดจนจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชน ผสมผสานการจัดทำแหล่งเรียนรู้โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ผ่านบริบทชุมชนพื้นที่บางกะจะ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ในการวิจัย ดังนี้

1. เทศบาลตำบลบางกะจะ สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นส่วนประกอบในการพัฒนาบริบทชุมชนและสนับสนุนการท่องเที่ยวของเทศบาลต่อไป
2. ความต้องการในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้การท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. ทราบบริบทชุมชนตำบลบางกะจะ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การประกอบพิธีทางศาสนา อาคาร สถานที่สำคัญต่างๆ ในการทำกิจกรรมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน ความสนใจของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่คุ้นเคยและอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน กลุ่มสตรีอาสา ครู อาจารย์ ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชนท่านอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 178 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่คุ้นเคยและอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน กลุ่มสตรีอาสา ครู อาจารย์ ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชนท่านอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรีจำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จัดเวทีระดมสมอง (Brain Storming)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. **รูปแบบ (Model)** หมายถึง รูปธรรมของความคิดด้านนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมา ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ

2. **ชุมชน** หมายถึง ชุมชนในตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

3. **การจัดการการเรียนรู้** หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบดังนี้

3.1 **รูปแบบจะนำไปสู่การทำนาย (Prediction)** ผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

3.2 **โครงสร้างและรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship)** ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้

3.3 **รูปแบบต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelation) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตการสืบเสาะความรู้**

3.4 **รูปแบบจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship)** มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

4. **การจัดการท่องเที่ยว (Tourism Management)** หมายถึง กระบวนการจัดระบบท่องเที่ยว โดยชุมชนให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยกำหนดบทบาทและการแบ่งความรับผิดชอบ รวมทั้งการแบ่งสรรผลประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสม

5. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)** หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

6. **บริบทชุมชน** หมายถึง

6.1 สภาพทั่วไป

6.2 สภาพสังคม

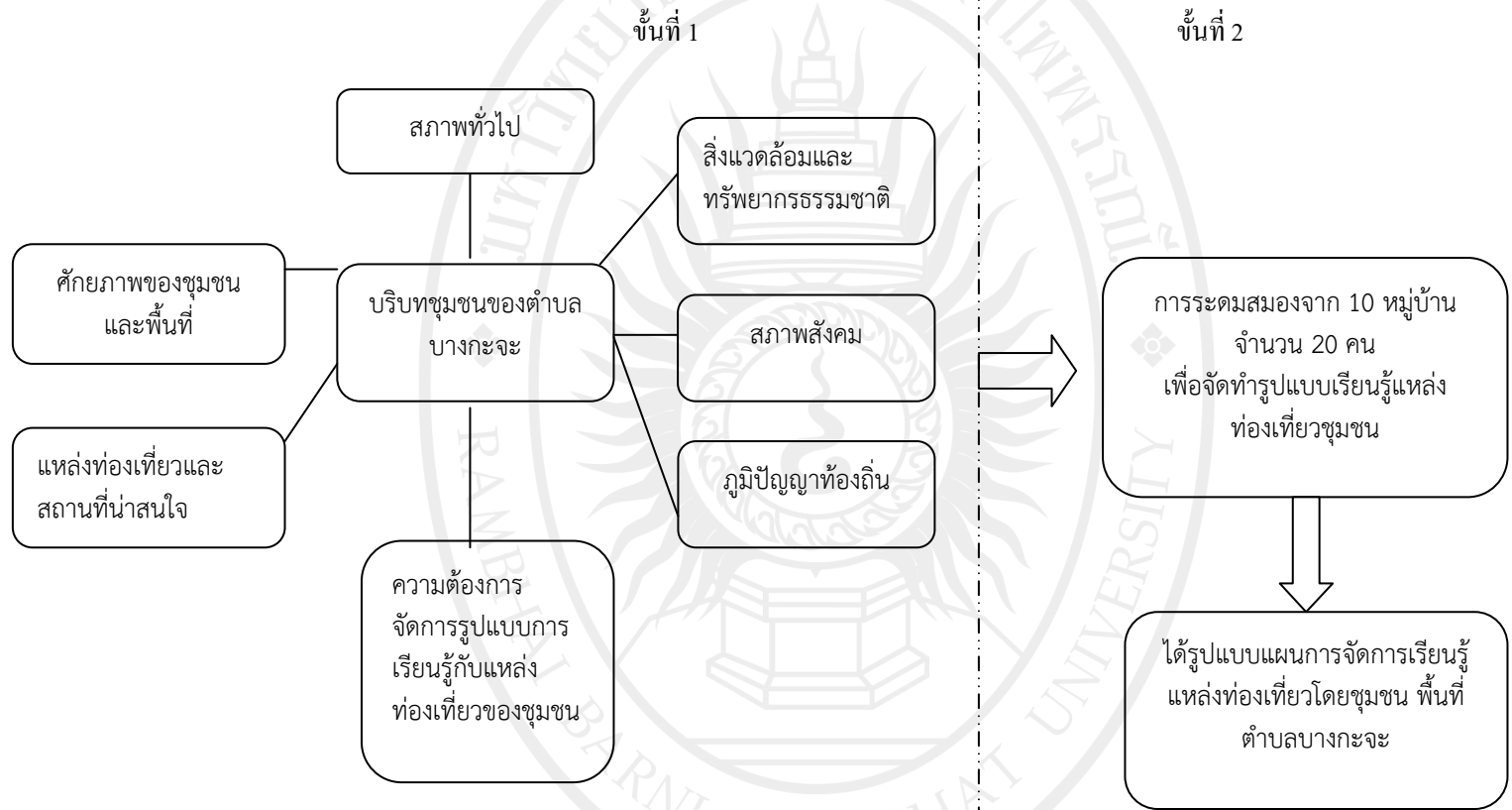
6.3 สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

6.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 6.5 ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่
- 6.6 แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่น่าสนใจภายในชุมชน
- 6.7 สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 6.8 ความต้องการจัดการรูปแบบการเรียนรู้กับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

